

BM Engelli Hakları Sözleşmesi (2 ilk örnektir)

- 1) **Kapsayıcı eğitimi** işler hâle getirmeye çalışan
→ **Uluslararası insan hakları hukukunun ilk örneğidir.**
- 2) 24. maddesi ile **kapsayıcı eğitim hakkını** dile getiren ve
→ Yasal olarak bağlayıcılığı olan **ilk uluslararası insan hakları belgesidir.**

24. maddede “*Taraf devletler, engellilerin eğitim hakkını tanır ve bu hakkın ayrımcılık olmaksızın ve fırsat eşitliği temelinde gerçekleştirilmesi amacıyla her düzeyde kapsayıcı bir eğitim sistemi sağlar.*” hususu belirtilmiştir.

→ Bu madde ile **engellilerin kapsayıcı eğitim hakları** açıkça ilan edilmiştir.

2010-2020 AB Engellilik Stratejisi:

- **BM Engelli Hakları Sözleşmesi**'nin
→ AB kapsamındaki uygulamalarına yönelik hazırlanmıştır.

Bu strateji belgesinde → *Erişilebilirlik, katılım, kalite, eğitim, sosyal güvenlik, istihdam, sağlık* alanlarında engelli haklarına ilişkin düzenlemeler yer alır.

Bu strateji belgesi **2021 yılı itibarıyla güncellendi.**

- **2021-2030 Engellilik Stratejisi**'nde *cinsiyet, ırk ve etnik köken, din ve inanç* özelliklerine göre ayrımcılık gözetilmeksizin *insan hakları temelli yaklaşım, topluma katılım, eşit erişim, kapsayıcı ve erişilebilir eğitim* konuları vurgular.

2005 yılı ve sonrasında **BM kuruluşları** olan

UNESCO ve **UNICEF** tarafından yayımlanan belgelerde

- **Kapsayıcı eğitim anlayışının nasıl uygulamaya aktarılacağı**
- *Eğitim sistemlerinde kapsayıcı eğitimin yeri ve*
- *Paydaşlar bakımından nasıl ele alınabileceği*
- *Sürdürülebilir kalkınma hedefleri boyutunda ülkelerin yapabilecekleri*
→ **Ortaya konulmuştur.**

2015'de **UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi**'nde

- (*BM'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamına uyumlu olarak*)
- “*Kapsayıcı ve adaletli kaliteli bir eğitimin tüm çocuklara sağlanması ve*
- *Çocuklar için yaşam boyu öğrenme fırsatlarının teşvik edilmesi*” vurgulanır.

2019-2030 yıllarına yönelik **UNICEF** tarafından hazırlanan

Eğitim Strateji Belgesi'nde → “*Her çocuk öğrenebilir ve öğrenme hakkı vardır*” ilkesi ile **adalet ve kapsayıcılık** vurgulanmaktadır.

Kapsayıcı Eğitime Yönelik Ulusal Düzenlemeler

Kapsayıcı eğitim Ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren
→ **Yasal zeminde ele alınmaya başlanmıştır.**

2021 yılında hâlâ yürürlükte olan **1982 Anayasası**'nın **10. maddesinde** “*Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılık gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*” ifadesi yer alır.
→ **Ayrımcılık gözetilmeksizin “eşitlik” ilkesi** vurgulanmaktadır.

42. maddede eğitim ve öğrenim hakkıyla ilgili olarak

“*Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılmaz.*” ifadesi ile
→ **Tüm bireylerin eğitim hakkı yasal güvence altına alınmıştır.**

Aynı maddede “*Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.*” hususu belirtilir.

Anayasamızda Kapsayıcı Eğitim İle İlgili Maddeler

- 222 Sayılı **İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961)**
- 1739 Sayılı **Millî Eğitim Temel Kanunu (1973)**
- 573 Sayılı **KHK(1997) (Özel eğitim...)**
- 5378 Sayılı **Engelliler Hakkında Kanun (2005)**
- 6458 Sayılı **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)**
- 6883 Karar Sayılı **Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)**

“**2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası**” (1983)

- **Özel gereksinimli çocukların** tipik gelişim gösteren akranları ile
→ **Birlikte eğitim görmelerine yönelik ülkemizdeki ilk yasadır.**

Aynı zamanda bu yasa **özel eğitimle ilgili**

→ **Doğrudan çıkarılan ilk ve en kapsamlı yasa**dır. Ancak →

573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) (1997) ile

→ Bu yasa yürürlükten kaldırıldı.
→ **Özel gereksinimli çocukların akranları ile bir arada eğitim almalarına yönelik**
→ **“Kaynaştırma”** ifadesine yer verildi.

Kaynaştırma “*Özel eğitim gerektiren bireylerin diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını sağlamak ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirme üzere geliştirilmiş eğitim ortamlarını ifade eder.*” şeklinde tanımlandı.

Ülkemizin de taraf olduğu **Salamanca Bildirgesi**'nden üç yıl sonra çıkarılan **573 sayılı KHK**'da (*Taraf olduğumuz Salamanca Bildirgesi'nden üç yıl sonra*) → **Salamanca Bildirgesi**'nin **izleri** görülmektedir.

- “*Inclusive education*” ifadesi → **“Kaynaştırma”** olarak geçmiştir.

DEDE (1996) tarafından **Salamanca Bildirgesi**'nin ilk çevirisinde

→ **“Kapsayıcı eğitim”** ifadesi kullanılmasına rağmen
→ **Yasalarda ve alanyazında “kaynaştırma”** şeklinde yer aldı.

“**Kapsayıcı eğitim**” kavramının ülkemizde özellikle **2000**'li yıllardan itibaren → **“Kaynaştırma”** ifadesi ile kavramsallaşmasına neden olmuştur.

2000'li yıllara kadar “**entegrasyon**” ve “**normalleştirme**” ifadeleri
- **Özel gereksinimli çocukların genel eğitim okul. yerleştirilmesi için kullanıldı.**

2010'lu yıllardan itibaren **kaynaştırma**

“**Kapsayıcı eğitim**” ifadesinin karşılığı olarak “**bütünleştirme**” ile birlikte ya da
→ **İkisi bir arada** kullanılmaya başlanmıştır. (**kaynaştırma + bütünleştirme**)

Kapsayıcı eğitim farklı ifadelerle karışıklık oluşturmıştır.

- **2010**'lu yıllardan itibaren bu durum daha da **dikkat çekici hâle** gelmiştir.

2006 yılında çıkarılan (2009, 2010 ve 2012 yıllarında değişiklik yapılan)

→ **Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği**'nde → **“kaynaştırma”** ifadesi

2018 yılında çıkarılan **Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği**'nde ise

“**Kaynaştırma/bütünleştirme**” ifadesi yer alır.

Ülkemizde özellikle son yıllarda artan göç yoğunluğu ile birlikte

→ **Mülteci ve refakatsiz bireyler için koruma kanunları** da çıkarılmıştır.

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda

“*Uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi*”

→ **Özel ihtiyaç sahibi birey** olarak **tanımlanmıştır.**

Bununla birlikte, **refakatsiz çocuk** “*Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk*” şeklinde tanımlanır.

KAPSAYICI EĞİTİMİN ÖNEMİ:

1) Farklı gelişim özelliklerine ve öğrenme gereksinimlerine sahip çocukların

- *Öğrenme ortamlarında bir arada bulunmalarını*

- *Başkalarına saygı göstermelerini ve*
- *Toplumun değerli bir bireyi olmalarını sağlar.*

2) Çocukların **güçlü yanlarını öne çıkarır.**

3) **Ayrımcı yaklaşımların önüne geçer.**

4) Farklılıkları gözetmeksizin okuldaki tüm çocuklara yarar sağlamayı amaçlar.

5) **Tüm çocukların gelişimini ve akademik başarısının yükselmesini destekler.**

6) Çocukların aile dışı ortamlarda sosyal ilişkilerinin ve etkileşimlerinin geliştirir.

7) **Sivil katılım, istihdam ve toplum hayatını kapsayıcı hâle getirir.**

8) **Tüm çocukların toplumsal yaşama katılımını sağlar.**

9) **Tüm ç. öğretmenleri, ebeveyni ve akranları tarafından desteklenmesini sağlar.**

Kapsayıcı eğitimin uygulamalarına yönelik Uluslararası yasal düzenlemelerde **BM, UNICEF, UNESCO** ve **AB** temelli çalışmaların olduğu dikkati çekmektedir.

Ulusal düzenlemelerde ise

- Ülkemizin taraf olduğu uluslararası **sözleşmelerin etkisi** görülmekle birlikte
- **Özel eğitim bakış açısı odaklı yasal düzenlemelerin olduğu** görülür.

Kapsayıcı Eğitimin Bileşenleri, Kapsayıcı Okulların ve Sınıfların Özellikleri**Kapsayıcı eğitim üç bileşende şekillenmektedir:**

Erişim	Katılım	Destek
--------	---------	--------

NOT: Bu konu Modül 5 (1B)'de aynı başlık farklı konuda işlendi!

Kapsayıcı eğitimin bileşenlerinin tamamı

- **Çocuğu merkeze alır.**
- **Ona bireyselleştirilmiş destekler** sunulmasını
- **Eğitim ortamında aidiyet ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini**
- **Buna yönelik öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve**
- **Bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirmektedir.**

1) **Erişim:** Sınıfın her noktasının **Fiziksel engellerden arındırılmasıdır.**

2) **Katılım:** Çocukların oyun ve öğrenme etkinliklerine katılımlarının en önemli göstergesi hem **fiziksel** orada **bulunması** hem de **etkinliklerle meşgul olmasıdır.**

3) **Destek:** Okullarda çalışan profesyonellerin mesleki gelişimi, organizasyon yapıları ve kapsayıcı eğitimi destekleyen veri sistemleri ile **iş birliğini** kapsar.

Kapsayıcı Eğitimin Bileşenlerinin Önemi

1) Kapsayıcı eğitim bileşenlerinin tamamı çocuğu merkeze alır.
→ **Ona bireyselleştirilmiş destekler sunar.**

2) Eğitim ortamında **aidiyet ve sosyal ilişkilerinin** geliştirilmesini sağlar.

3) **Öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve**
→ **Bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirir.**

Kapsayıcı okullar:

- TÜM çocukların (*yetersizliklerine ve özelliklerine bakılmaksızın*) aynı ortamda
 → Eğitim alabildiği okullardır.
 → Çocuklar okul ortamının her yerine (yemekhane, atölyeler.....) erişebilir.
 - Gelişimsel **yetersizliği** bulunan **çocuklar** akranlarıyla aynı ortamdadır. (*Adil ...*)
 - Bir öğretmenimiz sınıfta özel gereksinimli bir çocuğun bulunma durumunu
 → "Farklılık"tan ziyade "**çeşitlilik**" olarak görür.

Kapsayıcı Okullar ve Tüm Personel:

- Öğrencilerin tüm personel tarafından **selamlanması** ve **güler yüzle** karşılanması
- Personel onların özel ihtiyaçları (ilaç, alternatif destek vb.) bilgisi verilmesi
- Öğrencilerin yapabildikleri tüm personel tarafından desteklenmesi...

Kapsayıcı Sınıf Ekolojisi

Kapsayıcı sınıf ortamlarının **fiziksel** ve **sosyal özellikleri birbirleri ile ilişkilidir**.
 - İçerisindikilerin **davranış özellikleri** ile birlikte "**ekolojik**" olarak ele alınır.

Sınıf ortamının düzenlenmesi ve yararlı hâle getirilmesinde

→ **Fiziksel** ve **sosyal ekolojik özelliklerin bir arada ele alınması önemlidir**.

Fiziksel ekolojik özellikler kapsamında:

- *Materyaller/araçlar, etkinlik ortamı, görseller ve çizelgeler ...*

Sosyal ekolojik özelliklerde:

- *Akran etkileşimi, yetişkin-çocuk etkileşimi, materyaller ve ortamla etkileşim, sosyal ilişkiler, aidiyet* yer alır.

Kapsayıcı Sınıf Ortamları Nasıl Geliştirilebilir?

Kapsayıcı sınıf ortamlarının geliştirilmesine yönelik öğretmenlerimiz:

"*Sınıf ortamından tüm çocukların yararlanması için neler yapabiliriz?*"
 "*Onları desteklemeye yönelik neler yapabiliriz?*" sorularını sormalıdır.

Erişim, katılım ve destek bileşenleri:

Kapsayıcı eğitimin sınıfta işler hâle gelebilmesi için öneriler sunar.

Kapsayıcı Okul ve Özellikleri**Kapsayıcı okul**

- **Farklılıklarına rağmen tüm öğrencilerin başarabileceğine inanan**
- **Ortak bir anlayış** geliştirmiş
- **Kişisel haklara ve eşitliğe değer veren okulları tanımlamakta** kullanılır.

Kapsayıcı bir okulda tüm farklılıklar → Bir **zenginlik** olarak görülür.

Kapsayıcı okul kavramı bir strateji veya uygulamadan çok

→ **Farklılıkları kucaklayan** ve onlara **değer veren eğitsel bir yönelimdir**.

Kapsayıcı Okul ile İlgili Bazı Kavramlar:**Liderlik:**

Liderlik pozisyonunda eğitimin **her kademesindeki yöneticiler** vardır:

- Okul yöneticileri
- Merkez ve taşra birimlerindeki idari karar vericiler ...

Kapsayıcılık bağlamında Liderler:

- *Okula bir vizyon belirleme, bu vizyon için destek bulma ve*
- *Okul personeli ile çalışarak okulu başarılı bir okul durumuna getirme*
 → *Konularında önemli rol oynarlar.*

Liderlik kapsayıcı okulun gelişiminde

→ En önemli **destek** olduğu gibi en büyük **engel** de olabilir.

Liderler kapsayıcı eğitim anlayışıyla yeni yaklaşımları uygulamada

- Okul personeline **liderlik etme** ve
- Öğretmenleri bu yöntem ve stratejileri uygulamada **cesaretlendirme** ve
- Öğretmenleri **destekleme** boyutlarında da **kilit role sahip kişilerdir**.

Yöneticiler **aileleri** ve **yerel toplumu** okulun **kapsayıcılık anlayışı** konusunda

→ **Bilgilendirme** ve **eğitme** gibi sorumlulukları da vardır.

Bireysel Farklılıklar:

Kapsayıcı okul bireysel farklılıklara önem verir

- Öğrencilerin **katılımını** önemser.
- Okulun tüm paydaşlarının faaliyetlerde sorumluluk ve görev almalarını destekler.
 (*Paydaşlar: Öğretmenler, öğrenciler, idari personel ve aileler ...*)

Kapsayıcı bir okulda

- **Tüm öğrencilere ve personele saygı ve hakkaniyetle yaklaşılır**
- **Tüm görüş ve katkılara değer** verilir.
- **İş birliği değerlidir**.
- **Okul içi/dışı tüm paydaşlar okulun ve öğrencilerin başarısı için ortak çalışır**.
- **Demokratik sınıf ortamlarına sahiptir**.
- **Bu sınıf ortamlarında öğrenciler fikirlerini paylaşabilir**.
- **Sınıf kurallarını ortaklaşa belirler ve**
- **Kendi öğrenmeleri ve öğrenme ortamı konusunda karar verebilirler**

Sınıflarımızın **demokratik** bir sınıf olup olmadığını anlamak için:

"*Sınıf kurallarını kim belirlemektedir?*"

"*Öğrenme ortamı nasıl?*"

"*Öğretmen öğretmen tarafından verilen kararları sorgulayabilmekte midir?*"

"*Öğrenciler duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebiliyor mu?*"

"*İçerik ve öğretim ile ilgili kararları kim vermektedir? soruları sorulur... →*

Bunu denetlemenin bir yolu da **meslektaşlardan alınan destektir**.

- Sınıfımız arka sıralarına oturarak birkaç dersimizi **izleyebilir fikir verebilirler**.
- **Gözlem desteği sunacak** bir meslektaşımızın **olmadığı durumlarda**
 → Derslerimizi **kayıt altına alarak** ve bu kayıtları **ders sonrası izleyebiliriz**.

Okul Kültürü:

Güvenli, olumlu ve sağlam bir okul kültürü

- **Kapsayıcı okul olma yolundaki en önemli adımlardan birisidir**.
- Bunun en güzel örneği okullarını **sahiplenmiş** ve **içselleştirmiş** olarak **aile, öğretmen ve öğrencilerin** okullarını ifade etmek için **BİZ** demesidir.

Okul kültürü okul topluluğunu bir araya getiren

→ **İdealler, değerler, varsayımlar, inançlar ve tutumların birleşimidir**.

Öğretmen, yönetici, öğrenci ve yardımcı personelin iletişimiyle oluşan etkileşim

→ Okul kültürünün **etkili olmasının belirleyicisidir**.

→ Her okulun **kendine özgü bir kültürü** vardır.

Farklaştırılmış Öğretim:

1960'lardadaki **programlı öğretim** ile **bireyselleştirilmiş eğitimi anımsatsa** da
 → Bunlardan farklıdır.

Bireyselleştirilmiş öğretimde öğrencilerin öğrenmeleri

- Kendi **yetenekleri** ve **hedefleri** üzerinedir.
- Kendi stilleriyle **bireysel olarak çalışırlar**
- **Tüm sınıf veya grup iletişimi kurmazlar!**

Farklaştırılmış öğretim ise → Daha kapsamlıdır.

- **Öğretmen**, birden fazla **etkinlik sunar**

- Bu etkinliklerde **tüm sınıf, büyük veya küçük grup, bireysel veya hepsi vardır**.

Farklaştırılmış öğretimin temel yadaısı:

Bir öğretmen farklılaşmayı desteklerse

- *Öğrenci belirli bir konuyu daha derinlemesine inceler*
- *Belirli bir beceri hakkında ek öğretim yapabilir*
- *Bir okuma parçasıyla ilgili rehberlik yardımı alabilir*
- *Bir grupta çalışma veya kendini ifade etme ihtiyacını onlar ve*
 - *Bu ihtiyaca aktif ve olumlu yanıt verebilir.*

Farklaştırılmış öğretimin genel amacı:

Öğretme sürecinde **en üst düzeyde öğrenebilmeleri için**

→ **Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini** öğrenme sürecine **dâhil** etmektir.

Kapsayıcı eğitimin etkililiği bazı bileşenlerin **bir arada olmasına bağlıdır:**

- 1) *Bir sistem olarak okul*
- 2) *Etkili/adanmış liderlik*
- 3) *Uzman profesyoneller*
- 4) *Demokratik öğrenme ortamı*
- 5) *Destekleyici okul kültürü ve*
- 6) *Tutumlar*

Kapsayıcı okul → Öğrencilerin yapamadıklarına değil yapabildiklerine odaklanır.
 → "**Çeşitlilik**" ile **tüm öğrencilerin başarabileceğine inanır**.

İlkeler:

Kapsayıcı eğitim ilkelerine göre yönetilen okullar

- Genellikle **günlük faaliyetlerine rehberlik eden bir dizi ilkeye** dayanır:

- 1) **Bu okullarda, özelliklerine veya kişisel koşullarına bakılmaksızın**
 - Her tür öğrenciye erişim izni verilir.
 - **Eğitim fırsat eşitliği** ve **adaleti** temelinde bir hak olarak görülür.
- 2) Çocukların yaşam kalitesinin **sadece öğrenme düzeyinde değil**
 - Her alanda **artması hedeflenir**.
 - Çocuklar bir **bütündür** ve **tüm gelişim alanları desteklenmelidir**.
- 3) **Öğretmenler** kendilerini **sadece bilgi aktarmaya** adanmamalı
 - Rehberlik ve destek rolü de vardır. (*Gönüllülük ve isteklilik*)
- 4) **Kapsayıcı eğitime dayalı okullar**, çocuğu
 - **Kendi dönüşümünü gerçekleştirebilecek özerk ve yetenekli bir kişi görür**.
 - **Bireysel farklılıklar** dezavantaj değil **gelişime destek** noktadır.
- 5) **Öğrencilerde eleştirel düşünme** teşvik edilir.
 - **Farklı** olanlar kabul edilirken kendi fikirlerini **geliştirmelerine** izin verir.
 - Bunun diğer yaşam alanlarında da **hayata geçirilebilmesi için tedbirler alır**.
- 6) **Öğretmenler öğrencilerin performansını**
 - **Yalnızca akademik sonuçlarına göre değil, yetenekleri veya**
 → **Genel ilerlemeleri gibi diğer faktörlere göre de değerlendirir**.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Erişilebilirliği Artırma

Kapsayıcı eğitim ortamlarında

- **Çeşitli öğrenme ve gelişim gereksinimleri olan öğrencilerin yer alır**.
- **Bu ortamlardaki öğrenme süreçlerinin erişilebilir olmasına yönelik**
 - **Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri** ve
 - **Farklaştırılmış öğretim kavramlarının ilkeleri**
 → Uygulamaya yönelik öneriler sunmaktadır.

Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri:

Kapsayıcı sınıf ortamı oluşturmaya yönelik

- Öğrencilerin **bireysel gereksinimlerine** yanıt veren önerileri oluşturan
 → **Kavramsal bir çerçevedir.**